

Plukovník gšt. Ing. Milan K u b e š a, CSc.

K některým pojmům strategie bezpečnosti státu

V současnosti je kromě jiného předmětem zájmu vojenských odborníků tvorba teorie, která souvisí s problematikou vojenského umění na nejvyšší úrovni, tj. vojenskou strategií obrany České republiky. Intenzivnější publikační činnost, včetně zveřejňování často polemických názorů jednotlivců nebo i pracovišť Armády České republiky (AČR), může přispět k vytváření této teorie. V článku se chci se čtenáři podělit o některé pohledy vojenského vědecko-pedagogického pracovníka, který má o problematice přednášet a se studenty diskutovat. Někdy se společně se studenty střetáváme s problémy v souvislosti s používaným pojmovým aparát, kterým máme vyjadřovat hlavní myšlenky teorie obrany státu. Články plk. Ing. Stanislava Stacha, CSc. ve Vojenských rozhledech (VR) č. 8/94, 9/94 a 2/95, jakož i plk. Ing. Václava Svobody ve VR 1 a 2/95, které s problematikou bezpečnosti a obrany státu souvisí, hodnotím jako inspirativní a zdařilé. Pokusím se ve stručnosti, bez dlouhých komentářů a víceméně s využitím schémat, objasnit svůj přístup k celkové problematice bezpečnosti státu s důrazem na pojmový aparát.

Česká republika v množině bezpečnostních rizik

V mnoha podobách bylo napsáno na toto téma. Je možné shrnout, že současná vojensko-politická situace ve světě i v Evropě je charakteristická významným oslabením hrozby globálního konfliktu, ale také vznikem celé škály různých „neobvyklých“ či nestabilních situací, jejichž příčinou jsou mnohá bezpečnostní rizika, kterým se podařilo „protrhnout“ zábrany a v té či oné míře se projevit v celé své krutosti. Existuje mnoho kritérií, podle kterých lze tato rizika dělit. Pro nás, pro vojáky či pracovníky řešící otázky obrany státu postačí kritérium, jež názorně ukazuje obr. 1.

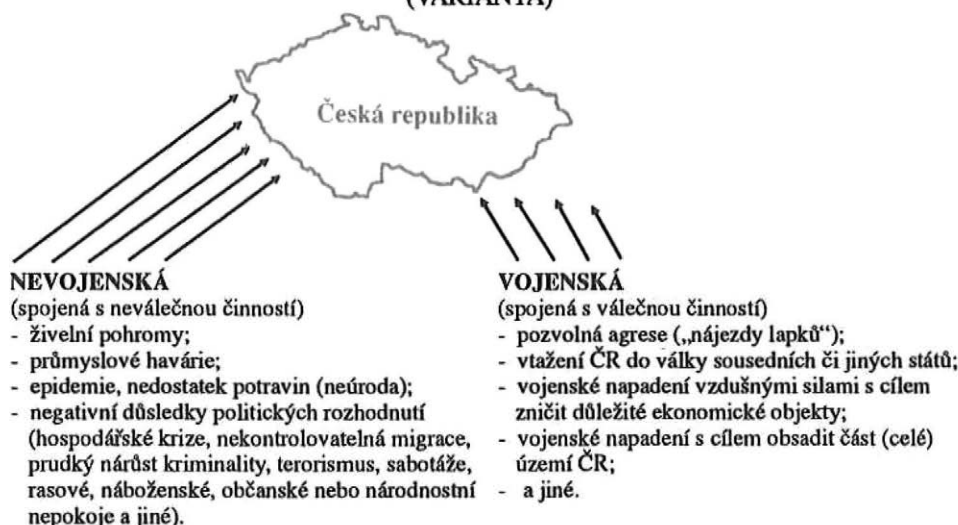
Je pravdou, že výčet příkladů rizik není úplný. Pro zdokumentování přístupu k řešení problematice však, podle mého názoru, postačující. Z vojenského hlediska jsou tedy podstatná rizika vojenská, spojená s válečnou činností. Jejich existence a také možnosti postupné přeměny nevojenských rizik a jejich následků v rizika vojenská zdůrazňuje nutnost mít ozbrojenou sílu, která by realizaci ohrožení zabránila nebo by dovedla navést původní mírový stav.

Stavy České republiky

Z hlediska realizace bezpečnostních rizik lze rozlišovat celou škálu stavů, ve kterých se Česká republika (ČR) může ocitnout. V podstatě by mohlo jít o 5 druhů stavů, které jsou znázorněny na obr. 2.

Zatímco si lze představit jasnou hranici mezi stavem mírovým a krizovým, resp. válečným a poválečným, o hranici mezi krizovým stavem a stavem ohrožení a dále mezi

EXISTUJÍCÍ RIZIKA STABILNÍHO VÝVOJE ČESKÉ REPUBLIKY (VARIANTA)

Obr. 1

stavem ohrožení a válečným stavem lze polemizovat, a to právě z důvodů různorodé (i překvapivé) realizace vojenských bezpečnostních rizik ČR.

Stručné charakteristiky stavů (podle obr. 2) lze kromě druhu rizik charakterizovat i z hlediska použití sil a prostředků, jejich řízení apod. V odborném tisku se **krizový stav** většinou nespecifikuje, hovoří se o období **krize**, zahrnující období části mírového stavu, období stavu ohrožení a část období válečného stavu. Podle mého názoru kategorizace podle obr. 2, založená na realizaci bezpečnostních rizik, je vhodnější a dává komplexní pohled na celkovou oblast ochrany a obrany státu. Je třeba podotknout, že období stavu ohrožení může být intenzivní činností nepřítel zkráceno na minimální dobu, nebo může být i „přeskočeno“, což by bylo pro ČR velmi nepříznivé a svědčící o nepřipravenosti systému obrany státu.

Podsystémy bezpečnostního systému

K eliminaci uvedených bezpečnostních rizik, respektive k odstranění následků jejich realizace by měl být již v mírovém stavu vytvořen **bezpečnostní systém**, jež by měl **fungovat** ve všech stavech, které mohou nastat. Zatímco v krizovém stavu jde především o funkce **záchranné a ochranné**, ve stavu ohrožení a válečném stavu jde navíc, a to především, o funkci **obránnou**. Z možnosti eskalování situace, a tím přechodu státu z jednoho stavu do druhého vyplývá i nutnost mít takový bezpečnostní systém, který by „**uměl**“ **pružně reagovat** na vzniklou situaci. Jestliže se podíváme na situaci v České republice, lze o budování takového integrovaného bezpečnostního systému pochybovat. Existující integrovaný záchranný systém je budován „vedle“ systému obrany, respektive integrační vazby a funkce jsou v mnoha případech nejasné a těžkopádné nejen v legislativě, ale i v oblasti výcviku a vlastního nasazení sil. Mělo by tedy jít o **integrovaný bezpečnostní systém** především zahrnující **podsystem záchranný**, složený z určitých prvků, a **podsystem obrany**, mající

KATEGORIZACE STAVŮ ČESKÉ REPUBLIKY (VARIANTA)

Obr. 2

také své složení. Na obr. 3 je znázorněno možné složení a činnost bezpečnostního systému v jednotlivých stavech státu.

Vyjádření činností jednotlivých podsystémů jasně ukazuje těsné vazby ve stavech počínaje krizovým stavem a poválečným stavem konče. Z hlediska potřeby fungování bezpečnostního systému jako celku je zřejmé, že i v mírovém stavu by měl být výcvik sil a prostředků státu vyčleněných do tohoto systému koordinovaný a sladěný.

Formy použití sil a prostředků státu

Vyčleněné síly a prostředky státu do bezpečnostního systému budou používány v určité formě, kterou je vhodné nějakým způsobem pojmenovat a definovat. Podle mého názoru lze charakteristiku forem použití sil a prostředků kategorizovat podle jednotlivých stavů, ve kterých se stát nachází.

V době krizového stavu bude fungovat záchranný podsystém včetně vyčleněných sil systému obrany (např. AČR) a může tedy jít o **záchrannou operaci** různého rozsahu. Z hlediska možnosti realizace nevojenského rizika, které nezná státní hranice mezi sousedními státy, logicky vyplývá, že by záchranný podsystém, tedy i forma použití sil a prostředků měl mít **mezinárodní rozměr**.

Ve stavu ohrožení by bezpečnostní systém fungoval zčásti nebo v plném rozsahu. Z hlediska cíle použití sil a prostředků obou podsystémů lze tuto formu nazvat **předválečnou operací**. Zřejmě by šlo o operaci různého rozsahu, která by byla závislá především na aktivitách nepřítel. Nelze vyloučit, že by již v tomto stavu nepřítel zahájil agresi a tudíž by byla bez vyhlášení válečného stavu zahájena válečná operace.

**Složení a činnost bezpečnostního systému
(varianta)**

stavy ČR	Záchranný podsystém		Podsystém obrany	
	Složení	Činnost	Složení	Činnost
Mírový stav	* síly a prostředky ministerstva vnitra (MV) * záchranáři z různých resortů * hasiči * zdravotníci * hygienici * kynologové * charitativní organizace * různí specialisté * prvky civ. obrany * jiné	Výstavba Příprava Pohotovost	* AČR * část sil a prostř. MV * prvky oper. přípravy stát. území * prvky vál. ekonomiky * jiné	Výstavba Příprava
Krizový stav		Fungování		Příprava Asistence
Stav ohrožení		Fungování (zpravidla)		Pohotovost Fungování
Válečný stav		Fungování		Fungování
Poválečný stav		Fungování		Fungování Asistence

Obr. 3

Ve stavu válečném by šlo zpravidla o plné fungování celého bezpečnostního systému, přičemž lze formu použití sil a prostředků státu analogicky nazvat (jak jsem již předeslal) **válečnou operací**. Vzhledem k tomu, že může být válečný stav vyhlášen (jako vrcholné opatření k odvrácení války) a nemusí být zahájena válečná operace, má i forma operace k odvrácení války své místo i v období válečného stavu.

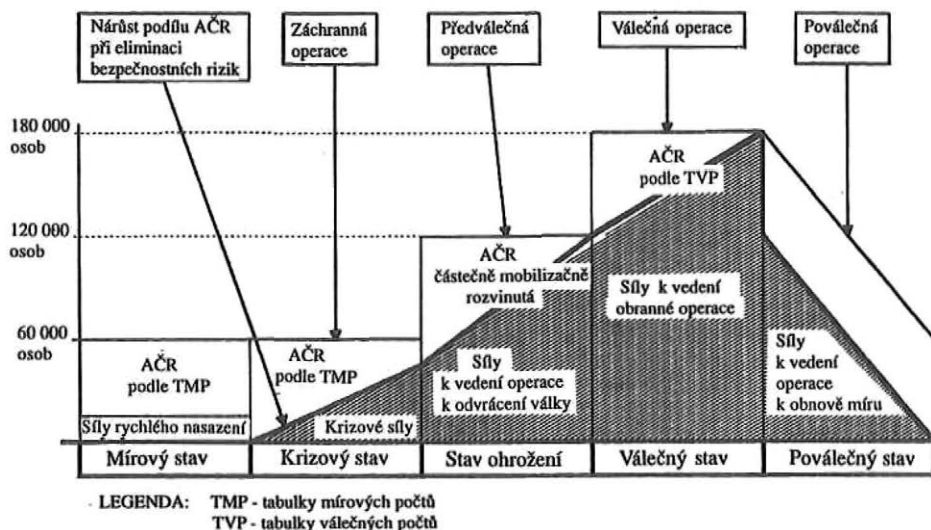
V poválečném stavu by mohlo jít o **poválečnou operaci**, charakteristickou zpravidla plným fungováním záchranného podsystému a postupně omezeným fungováním systému obrany.

Zatímco kvestorem v krizovém stavu by byl ministr vnitra, v ostatních stavech by byl kvestorem ministr obrany (snad s výjimkou stavu poválečného, kdy by odpovědnost postupně přebíral ministr vnitra).

Vzhledem k tomu, že Armáda České republiky je základem systému obrany, na obr. 4 je ve variantě znázorněn její možný podíl na fungování bezpečnostního systému.

V následující části se zaměřím na pojmenování a charakteristiku forem použití rozhodujících sil a prostředků bezpečnostního systému v období stavu ohrožení a válečném, kterými je armáda.

PODÍL AČR NA FUNGOVÁNÍ BEZPEČNOSTNÍHO SYSTÉMU (VARIANTA)

Obr. 4
Formy použití Armády České republiky

V rámci předválečné operace může armáda plnit vojenská opatření různorodými silami k odvrácení války, vycházející z politických rozhodnutí státních orgánů a síly nepřítel. Zatímco ve stavu krize pouze asistovala v rámci záchranné operace, např. při ochraně státní hranice se státem se zvýšenou migrací obyvatelstva, při předválečné operaci již může plnit závažná opatření, která musí být řádně zajištěna ostatními komponenty systému obrany státu. Může být provedena částečná mobilizace AČR výběrovým způsobem, může být provedeno přikrytí státní hranice (PSH) vyčleněnými silami, může být provedena všeobecná mobilizace atd. Celá paleta takovýchto vojenských činností může být zahrnuta pod pojem **operace AČR k odvrácení války**.

Tato operace AČR však již „připravuje půdu“ pro následnou vrcholnou formu použití armády, tj. v rámci válečné operace, a tou je **obránná operace AČR**. Tento pojem byl v době existence Varšavské smlouvy neznámý. Řešení obrany samostatného státu, který není členem žádné obranné aliance, si tuto formu žádá a je logické. Zcela složitá situace by nastala, kdyby nás nepřítel překvapil a my bychom byli nuceni vést obrannou operaci silami k odvrácení války. Šlo by zřejmě o složitou situaci, kterou bychom neměli vylučovat.

Jak je ukázáno na obr. 5, může se již ve stavu ohrožení ČR připravovat a za určitých (pro nás krajně nevýhodných) podmínek vést obranná operace AČR. Obrázek ukazuje i tu skutečnost, že po vyhlášení válečného stavu může AČR vést operaci odvrácení války (tedy provádět částečnou mobilizaci, přikrývat státní hranici s nepřátelským státem, provádět letištní manévry, vést intenzivní průzkum atd.) a při tom všem může souběžně připravovat

Formy použití sil a prostředků AČR (varianta)

Stavy státu	Forma použití sil a prostředků AČR
Stav ohrožení	Operace AČR k odvrácení války
Válečný stav	Obranná operace AČR
Poválečný stav	Operace AČR k obnově míru

Obr. 5

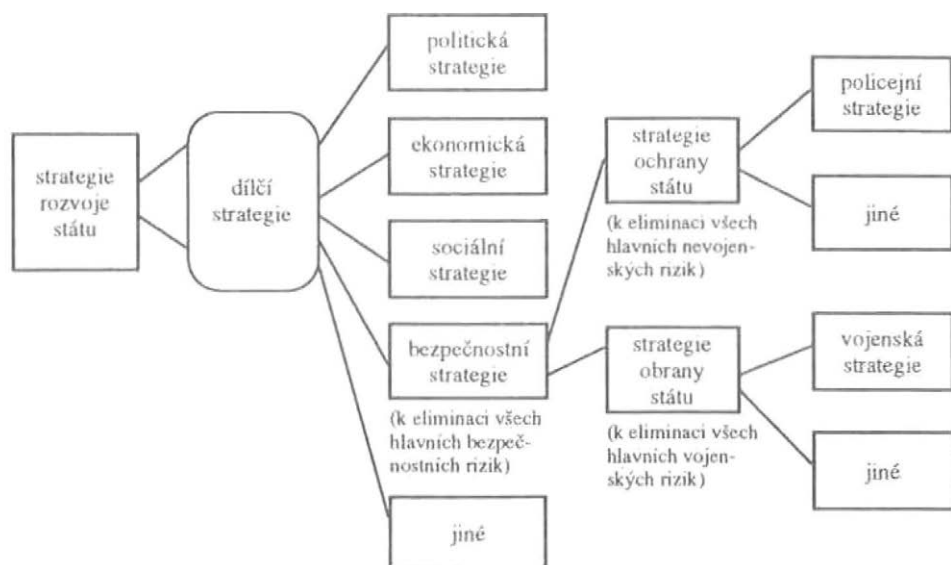
obranou operaci (dokončení plánování na rozhodujících operačních a taktických stupních velení, provedení operačního rozvinování, zaujetí operačních a bojových sestav, dokonce i budování obrany včetně opatření operace státního území až po dobu dosažení pohotovosti k obraně). Lze dokonce připustit i ten názor, že veškerou přípravu k vedení obranné operace AČR můžeme považovat za formu (konečnou) odvrácení války, nebo také, za vrcholné opatření operace AČR k odvrácení války, které však neplní jen vyčleněné síly, ale zpravidla celá AČR. Z hlediska obranné operace AČR jde o celou fázi přípravy této operace. Z praktických důvodů však považuji za nerozumné zahrnovat období přípravy obranné operace AČR do operace k odvrácení války. Celá příprava obranné operace AČR musí samozřejmě vycházet z reálného stavu AČR, jejího fungování a okolního prostředí, tudíž i z výsledků dosažených vedením operace k odvrácení války. Z tohoto hlediska je nutno se dívat na samozřejmou kontinuitu, ale zároveň na zásadní odlišnost přípravy a vedení zpravidla obou souběžně probíhajících forem použití AČR při obraně státu.

V rámci poválečné operace by mohla AČR působit různorodými formami. Mohlo by jít o překrytí státní hranice s agresorem, postupný návrat vojsk do posádek a výběrová demobilizace apod. Z hlediska pojmenování souhrnu těchto možných i dalších nejmenovaných opatření by mohlo jít o **operaci k obnově míru**.

Ke kategorizaci strategií

Pokus o nastínění obsahu, ale hlavně vzájemné souvislosti pojmů v oblasti bezpečnosti státu bych chtěl zakončit možnou variantou vzájemných vztahů pojmů spojených se slovem **strategie**. Není přesné pojem strategie spojovat jen s velikostním principem (názor, že s rozpadem Varšavské smlouvy zmizela vojenská strategie, je nesprávný). V souvislosti s tím, co jsem v článku doposud popsal, konstatuji, že každý stát, tedy i Česká republika ke svému rozvoji rozpracovává svou strategii rozvoje společnosti nebo jinak řečeno, svou

Kategorizace strategií (varianta)

Obr. 6

státní globální strategii. Vládní prohlášení, které je v daném volebním období základním dokumentem, který obsahuje strategické zásady rozvoje mnoha oblastí a státu jako celku, lze považovat za vrcholnou státní strategii, jež obsahuje množství **dílečních strategií**, které vycházejí ze státních zájmů. Tak jak jsem se pokoušel dodržovat určitý systémový přístup při pojmenovávání forem použití sil a prostředků k řešení otázek bezpečnosti státu z hlediska úrovně (celostátní, resortní), měla by být tato zásada dodržována i při pojmenovávání různých strategií. Své řešení znázorňuji na **obr. 6**.

Aniž je na obrázku zvýrazněno, předpokladem objektivnosti jednotlivých dílečních strategií je vzájemná podmíněnost a sladěnost tak, aby cíl strategie rozvoje státu byl reálný.

* * *

Každý rozebíraný pojem by si zasluhoval samostatný článek. Nejsem přívržencem „slohových cvičení“ nebo sáhodlouhých článků, které čtenáře spíše odpuzují. Volil jsem tento stručný základní pohled na problematiku bezpečnosti státu s důrazem na vzájemné vztahy používaných pojmů. Ať je reakce čtenářů jakákoliv, pokusil jsem se sdělit to, co mě tíží a osobně chybí v polemice o problémech bezpečnosti, zvláště obrany malého státu. Vědomě jsem neřešil jeden z důležitých aspektů celé problematiky bezpečnosti a obrany, kterým je náš vztah k existujícím bezpečnostním strukturám (NATO, ZEU). **Řešení bezpečnostních otázek v rámci koalice však předpokládá jejich dořešení v každém členském státě této bezpečnostní struktury nejprve „doma“.**